

Повість Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся» - уособлення високих морально-етичних якостей українців (9 кл.)

Автор: Рудюк Лариса
Володимирівна,

вчитель української мови та літератури

Рівненського НВК «Колегіум»

Мета. Через систему образів дослідити морально-етичні риси простої людини, допомогти усвідомити принципи художнього відображення Г. Квіткою-Основ'яненком життя як основи народності його творів, ліризм і драматизм зображених подій; сприяти формуванню вмінь сприймати художній твір в історичному контексті з проекцією на сучасність; звернутися до чуттєвих глибин дев'ятикласників через приклади вірності в коханні героїв повісті, бажання допомагати ближньому.

Тип уроку. Урок формування компетентностей.

Обладнання: портрет письменника, презентація, відеофільм, таблиці, ілюстрації.

ХІД УРОКУ

I. Мотиваційний етап. Забезпечення емоційної готовності до уроку.

II. Повідомлення теми, мети уроку, формулювання очікуваних результатів.

Учитель. - Діти, сплануймо нашу роботу разом: що на уроці ви хотіли б для себе з'ясувати, які завдання вирішити? Озвучте, щоб записати на дошці.

III. Опрацювання матеріалу

1. Розповідь учителя.

Одним із найсентиментальніших творів нової української літератури є повість Григорія Квітки-Основ'яненка «Маруся», автора якого вважають батьком нової української прози.

Повість написано 1832 року. В основі сюжету – ніжна, поетична історія чистого й вірного кохання сільської заможної дівчини Марусі й бідного міського парубка-сироти Василя.

Найбільше щастя для чоловіка й жінки, які створили сім'ю, – знати, що життя прожито не даремно, що воно знайшло своє продовження в дітях, онуках, правнуках... Тому в Україні здавна велику увагу приділяли вихованню дітей на засадах християнської моралі. Щасливою вважалася сім'я, у якій все проходило за побудованим завчасно життєвим сценарієм: *створення сім'ї – народження доньки чи сина – весілля вже дорослої дитини – внуки – безтурботна старість.*

2. Пропоную переглянути відеофільм, який ми назвали «Щастя».

- З'ясуйте, який принцип гармонії, відтворений у фільмі, порушено в повісті «Маруся»?

- Поміркуйте, на чому наголошує письменник у повісті: на подіях чи на почуттях людини, викликаних цими подіями?

- Чому роботу над образами слід починати з Наума Дрота? (Голова родини, із його опису починається повість).

- Яку роль відігравав і відіграє батько в українській родині? Повідомлення учня (елементи народознавства).

Учень. В українського народу батько завжди займав первісне місце в родині. Він був її заступником перед всякими негараздами. Власним прикладом, своїми розумними рішеннями, порадами й прадавніми звичаями батько, спільно з матір'ю, виховував дітей на українських принципах моралі, порушувати які було великим гріхом. В. Сухомлинський писав: *«Батько – найрідніший, найдорожчий для тебе чоловік, в образі якого втілюється людська відповідальність за твою появу на світ, за кожний твій крок і вчинок».*

Учитель. За які чесноти, принципи Господь нагородив Наума й Настю донькою? Що ми довідуємося про його життя? (Дев'ятикласники знаходять опис Наума Дрота в повісті, зачитують, коментують, роблять висновки).

- Що керувало Наумом, коли він відмовився видати заміж єдину доньку Марусю за Василя? (Хотів бачити її щасливою).

- Хіба жити з коханою людиною – це не щастя? Чому ж Наум Дрот учинив саме так?

- Чи є життя Наума прикладом для наслідування? Чого навчає нас цей образ? 3. Зробіть висновки (протягом уроку заповнюють таблицю).

Наум Дрот	Маруся	Василь
<p>Головний герой твору, батько Марусі.</p> <p>Добрий господар, працьовитий, люблячий чоловік, турботливий батько, має авторитет у сім'ї, проявляє співчуття до бідних. Вірить у Бога.</p> <p>Дотримується патріархального способу життя. Любить дочку, однак не віддає заміж за Василя, тому що хлопець має йти в рекрути. Страждає, коли</p>	<p>Дівчина-селянка, в образі якої втілено найкращі риси українки.</p> <p>Вихована, доброзичлива, має щиру душу, поважає старших, богобоязлива. Має гарний естетичний смак, поетичну та ліричну душу. Здатна на велике почуття.</p> <p>Вражає не тільки її неймовірна зовнішність, а й внутрішня краса.</p>	<p>Роботящий бідний парубок, сирота. Щирий, відданий, чесний, скромний.</p> <p>Заради того, щоб бути щасливим із Марусею, іде на заробітки.</p> <p>Втративши кохану, присвячує своє життя служінню Богу.</p>

<p>Маруся померла. Відчуває велику провину в тому, що не зміг уберегти сім'ю від нещастя.</p>		
---	--	--

- Що повчального можна взяти із життя Насті Дрот – матері Марусі? (Зачитують портрет Насті, роблять висновки).

Елементи народознавства: розповідь про роль матері у вихованні дівчини-українки). Мати – Берегиня роду, сім'ї. В її обов'язки входило виховати дитину чесною, порядною; навчити дівчину вести господарство, прясти, вишивати, готувати страви тощо. Ось чому мати для своєї доньки була прикладом для наслідування.

- Чим Маруся була схожою на своїх батьків? Зачитати портрет дівчини.

4. Скласти власне висловлення «Мовний портрет Марусі».

Можливий варіант. Маруся – головна героїня однойменної повісті Г. Квітки-Основ'яненка. Це дівчина-селянка, в образі якої втілено найкращі риси українки. Уже при першому знайомстві зрозуміло, що вона зовсім не схожа на моїх сучасниць. Спокійний добрий погляд свідчить про її вихованість, доброзичливість, щиру душу. Та не тільки погляд, а й брови, як шнурочки, личко червоне та ледь помітна посмішка привертають до себе увагу. Не можна заперечити, що перед нами дуже красива дівчина. Погляньте також на її охайний, зі смаком підібраний костюм, ретельно заплетені коси... Так, перед нами дівчина з гарним естетичним смаком. Те, як вона стоїть, іде, говорить, - усе свідчить про поетичність та ліризм її душі. А це ознака того, що ця дівчина здатна на велике почуття. І зовсім не віриться, що її портрет віддає трагізмом. Отже, укотре вдивляючись у портрет Марусі, я розумію, що мене вражає не тільки її неймовірна казкова зовнішність, але й внутрішня врода, змальована й ідеалізована автором.

- Порівняйте образи Марусі й Наталки Полтавки І. Котляревського і зробіть висновки.
- Які чесноти християнської моралі уособлює Маруся? (Записують хлопці).
- Які найкращі риси сучасного чоловіка втілено в образі Василя? (Записують дівчата).
- Якщо ми говоримо про Марусю й Василя, то слід зупинитися на їхньому коханні. *Чи можливе таке кохання в нашому сучасному житті?*
- Що потрібно для того, щоб кохання з роками не згасало, а навпаки міцніло й було прикладом для молодших поколінь?

5. Побудуйте асоціативний ряд, підберіть синоніми до слова «кохання», з'ясуйте лексичне значення слова «любов», поясніть, чим різняться лексичні значення слів «любов» і «кохання».

Асоціативний рядок:

Кохання —→ *прекрасне почуття* —→ *почуття прив'язаності* —→
велика відповідальність —→ *симпатія до людини іншої статі* —→
втрата відчуття часу —→ *земля пливе під ногами.*

Синоніми: кохання, любов.

Любов – 1. *Почуття глибокої прихильності до особи іншої статі.* 2. *Почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-небудь.*

- Доведіть, що портретні характеристики обох персонажів – Марусі й Василя – їхня поведінка і мова позначені великим впливом народнопісенної творчості.

- У чому ви вбачаєте зв'язок повісті «Маруся» з фольклорними джерелами?

IV. Узагальнення засвоєного.

1. Запитання вчителя:

- Зачитайте свої дослідження персонажів повісті, занотовані в таблиці.
- Які основні риси сентименталізму наявні у творі Г. Квітки-Основ'яненка?

Довідка. *Сентименталізм* – це літературний напрям, що виник у другій половині XVIII – на початку XIX ст. Письменники-сентименталісти прагнули відтворити світ почуттів простої людини й викликати співчуття до героїв у читачів.

V. Рефлексія.

1. Доповнити короткими відповідями:

- Найбільший мій успіх сьогодні...
- Я зрозумів (-ла)....
- Я знаю.... Я вмію....
- Найбільші труднощі я відчув (-ла)....

2. Оцінювання роботи на уроці.

VI. Домашнє завдання. 1. Поміркуйте, якою б ви хотіли бачити розв'язку повісті «Маруся». 2. Підберіть твори письменників-земляків, у яких відтворено народні обряди й звичаї.